

UITGELICHT!

Een periodieke KUNSTAGENDA voor leden van de Kunstkring Haaksbergen
nr. 153, oktober 2023

OOG IN OOG. MENSEN ACHTER MUMMIEPORTRETTE

Tentoonstelling in het Allard Pierson Museum te Amsterdam
van 6 oktober 2023 t/m 25 februari 2024

De eerste tentoonstelling over Oudegyptische mummieportretten in Nederland.

Mummieportretten zijn, meestal op hout, geschilderde portretten van overledenen. Ze werden gemaakt tijdens de Romeinse periode in Egypte en na het behandelen en inwikkelen van het lichaam op het gezichtsgedeelte van de gemummificeerde personen vastgezet. In *Oog in oog* worden er 38, van over de hele wereld, samengebracht.

Wie waren de geportretteerden? Hoe willen wij zelf vereeuwigd worden? Door wie werden zij gezien?

Hoe werden zij afgebeeld en waarom? In *Oog in oog* maken bezoekers niet alleen kennis met de geportretteerden maar ook met makers, nabestaanden, navolgers, verzamelaars, archeologen en onderzoekers die een rol spelen rond deze portretten.

De mummieportretten spreken sterk tot de verbeelding door hun kleuren, indringende blik en vooral hun regelmatig modern aandoende realisme. Het zijn kunstzinnige uitingen van een antieke traditie die terugkeert in de Byzantijnse schilderkunst. Ook nu nog worden ze gezien als een voorbeeld van de vroegst bekende realistische geschilderde portretkunst.

De tentoonstelling steunt op actuele kennis over mummieportretten en op voorlopige onderzoeksresultaten van nieuw materiaal-technisch onderzoek, geïnitieerd door het Allard Pierson, dat tot en met juni 2024 duurt. Het Allard Pierson werkt hiervoor samen met onderzoekspartners in België, Duitsland, Nederland en de Verenigde Staten en steunt daarbij op de circa 50 internationale museale onderzoekspartners die samen het APPEAR-netwerk vormen.

DWARSVERBANDEN

Tentoonstelling in het Van Abbe Museum te Eindhoven
t/m 1 juli 2025

Ervaar kunst door te ruiken, horen, voelen en zien.

Multi-zintuiglijke collectiepresentatie
Met 120 kunstwerken strekt de nieuwe collectiepresentatie *Dwarsverbanden* zich uit over alle vijf de verdiepingen van de collectievleugel van het museum. De tentoonstelling nodigt je uit kunst anders te ervaren: soms letterlijk door kunst te voelen, ruiken of horen. Soms metaforisch door verschillende, ook minder bekende stemmen het woord te geven. Veelal inspirerend, soms confron-

terend, omspannt *Dwarsverbanden* ruim een eeuw kunstgeschiedenis met als vroegste werk *Hommage à Apollinaire* van Marc Chagall uit 1913 en meest recent het wandta-
pijt *This Means Tableau* uit 2019 van Laure Prouvost.

Met ruim 25 multi-zintuiglijke tools, waaronder teksten in braille, geurinterpretaties, voelte-
keningen en sound scapes, is *Dwarsverbanden* de eerste volledig multi-zintuiglijke collec-
tiepresentatie van Nederland. De tentoonstelling verrijkt ieders kunstervaring en maakt de
kunstwerken toegankelijk voor een grotere diversiteit aan bezoekers, waaronder rolstoelge-
bruikers en blinde en dove bezoekers.

Vijf gratis multimediatours gidsen je door de omvangrijke tentoonstelling. De Introductie
Tour en de Familie Tour bieden een eerste kennismaking voor jong en oud. Wil je meer ver-
dieping? Kies dan voor De Lichamelijke Ontmoetingen Tour, De Liefdesbrieven Tour of De
Breder Verhaal Tour. Download de tours gratis op je telefoon via de Smartify app (Google
Play store) (Apple store).

Voor de ontwikkeling van de tentoonstelling werkte het Van Abbemuseum samen met ver-
schillende (ervarings)deskundigen op het gebied van fysieke toegankelijkheid en (belan-
gen)groepen op het vlak van inclusie, zoals The Office of Queer Affairs en Wie Zijn Wij, en
toont zo een grotere diversiteit aan perspectieven.

Deelnemende kunstenaars:

Tjong Ang, Willem Adams, Karel Appel, Rasheed Araeen, Mercedes Azpilicueta, Gam Bo-
denhausen, Boudry / Lorenz, Stanley Brown, Jean Brusselmans, Marc Chagall, Chryssa,
Céline Condorelli, René Daniëls, Hanne Darboven, Ad Dekkers, Rineke Dijkstra, Marlene
Dumas, Max Ernst, Lucio Fontana, Nilbar Güreş, Lubaina Himid, Isaac Israëls, Sanja
Iveković, Patricia Kaersenhout, Gülsün Karamustafa, Karrabing Film Collective, Toon Kel-
der, Iris Kensmil, John Körmeling, Theo Kuyjpers, Wifredo Lam, Fernand Léger, El Lissitz-
ky, Lucebert, Joan Miró, László Moholy Nagy, Piet Mondriaan, Nabuurs&VanDoorn, Ahmet
Ögüt, Otobong Nkanga, Wendelien van Oldenborgh, Rodan Omomá, Gabriel Orozco, Pie-
ter Ouborg, Alicia Penalba, Constant Permeke, Stijn Peeters, Pablo Picasso, Wim van der
Plas, Marjetica Potrc, Laure Prouvost, Michael Rakowitz, Gé Röling, Wilhelm Sasnal, Jan
Schoonhoven, Ad Snijders, Mariëlle Soons, Pieter Stoop, Lily van der Stokker, Ellie Strik,
Koki Tanaka, Charley Toorop, Roy Villevoeye, Evi Vingerling, Henk Visch, Friedrich Vor-
demberge-Gildewart, Ossip Zadkine en Qui Zhijie.

FRANK VAN DEN BROECK. VUUR EN FICTIE

Tentoonstelling in Museum Beelden aan Zee te Scheveningen
t/m 22 oktober 2023

De oorsprong van de sculpturen van Frank Van
den Broeck (1950) is gelegen in zijn tekeningen.
Daaruit ontstonden eind jaren negentig eigenzin-
nige koppen en tronies met opengesperde ogen
en monden. Vaak raken ze aan de volledige ab-
stractie, met slechts een vleugje figuratie. Het
doorgaans experimentele- en improviserende

ontstaansproces blijft erin zichtbaar, is als het ware vastgelegd in de klei. In zijn atelier maakt hij er diverse opstellingen mee, vaak gecombineerd met tekeningen, stukken doek en andere materialen die binnen handbereik zijn. Deze tijdelijke situaties legt hij vervolgens vast met de camera. De sculpturen, tekeningen en foto's vormen tezamen een fascinerend reservoir aan waarnemingen, herinneringen en artistieke invloeden. Samen met zijn tekeningen zijn deze in het Kabinet te zien.

GEER STEYN, GEZICHT VAN EEN TIJDPERK

Vitrinetentoonstelling in Museum Beelden aan Zee te Scheveningen

permanent

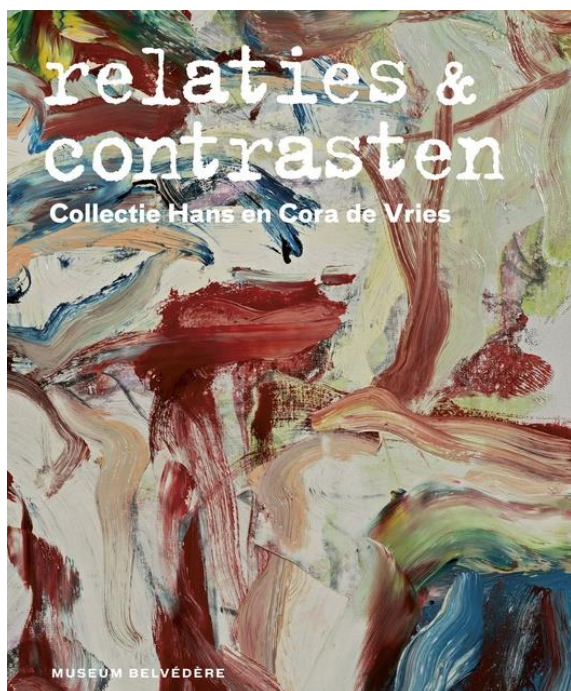
Museum Beelden aan Zee toont in een vitrine het meest recente werk van beeldhouwer Geer Steyn (1945). Tijdens zijn docentschap aan de Koninklijke Academie in Den Haag (1980-2011) leerde hij zijn studenten anders naar de penning te kijken. Het fenomeen penning is een sculpturaal autonoom object, klein van formaat, groot in het gebaar en niet begrensd door de heersende opvattingen die een penning vaak in het perspectief van de traditie zien. Twee van Steyns leerlingen, Elly Baltus en Mirjam Mieras, gaven reeds in 2022 en 2023 een proeve van de autonomie van dit speciale fenomeen in het museum.

De geëxposeerde portretten behoren tot de serie die Steyn betitelt als Mensen die de 20e eeuw een gezicht hebben gegeven. Deze penningen zijn nog niet eerder geëxposeerd. Ze tonen belangrijke literatoren, componisten, filosofen en kunstenaars. Het gaat hier niet om de pure fysiologische gelijkheid, maar om de autonome vormgeving die het onderwerp, de 20e -eeuwse kunstenaar, volledig recht doet als individu en tegelijkertijd een zoektocht vormt naar de spannende vormtaal. Het onderwerp is voor Steyn het middel om tot een onafhankelijk kunstwerk te komen. Virtuoso gemodelleerd, vertellend van aard en vol plastische vondsten.

Zes kleine beelden illustreren voortreffelijk de manier van 'visual thinking' van Steyn voor wie beelden en penningen een sculpturale eenheid vormen.

RELATIES & CONTRASTEN II

Tentoonstelling in Museum Belvédère te Heerenveen
van 7 oktober 2023 t/m 31 januari 2024

In 2020 stelde Museum Belvédère een omvangrijke tentoonstelling samen uit de collectie van Hans en Cora de Vries. Vanwege de coronacrisis en een langdurige lockdown was deze nauwelijks voor het publiek toegankelijk. In een andere samenstelling, met meerdere topstukken die toen niet werden getoond, presenteert Museum Belvédère in het najaar van 2023 een vervolg op het ambitieuze project. Van 1969 tot aan 2004 leidde Cora de Vries (1944-2010) de befaamde galerie Collection d'Art in Amsterdam, waar vele toonaangevende kunstenaars uit binnen- en buitenland exposeerden. Parallel aan het galeriebeleid bouwde ze samen met haar man Hans de Vries een imposante privéverzameling op met belangrijke kunstwerken van onder anderen Wobbe Alkema, Karel Appel, Armando, Georg

Baselitz, Gerrit Benner, Eugène Brands, Jean Dubuffet, Alphons Freymuth, Hans van Hoek, Piet Ouborg, Jan Schoonhoven, Willem de Kooning, Thijs Rinsema, Markus Lüpertz, Bram van Velde. De collectie van Hans en Cora de Vries is samengesteld op grond van stilistische verwantschappen en contrasten. Volgens dat uitgangspunt, stelt Museum Belvédère een geheel nieuwe expositie samen

ZOLTIN PEETER BETEKEND DE RUIMTE

Tentoonstelling in Museum Belvédère te Heerenveen
van 7 oktober 2023 t/m 31 januari 2024

Na zijn opleiding aan de Amsterdamse Rijksacademie groeide Zoltin Peeter (1942-2019) met zijn monumentale etsen en ruimtelijk werk uit tot een van de belangrijkste kunstenaars van zijn generatie. Na een verblijf in Antwerpen besloot hij zich te vestigen op het Friese platteland om zich ver van de grote kunstcentra in alle rust te concentreren op zijn werk.

Het werd zijn uitvalsbasis voor vele reizen naar nog noordelijker streken, zoals IJsland en Noorwegen. De vele indrukken van imposante bergketens, vlakten, kuststroken en watervallen legde hij vast in bondige schetsen, die later in zijn atelier uitgangspunt werden voor middelgrote en grote tekeningen.

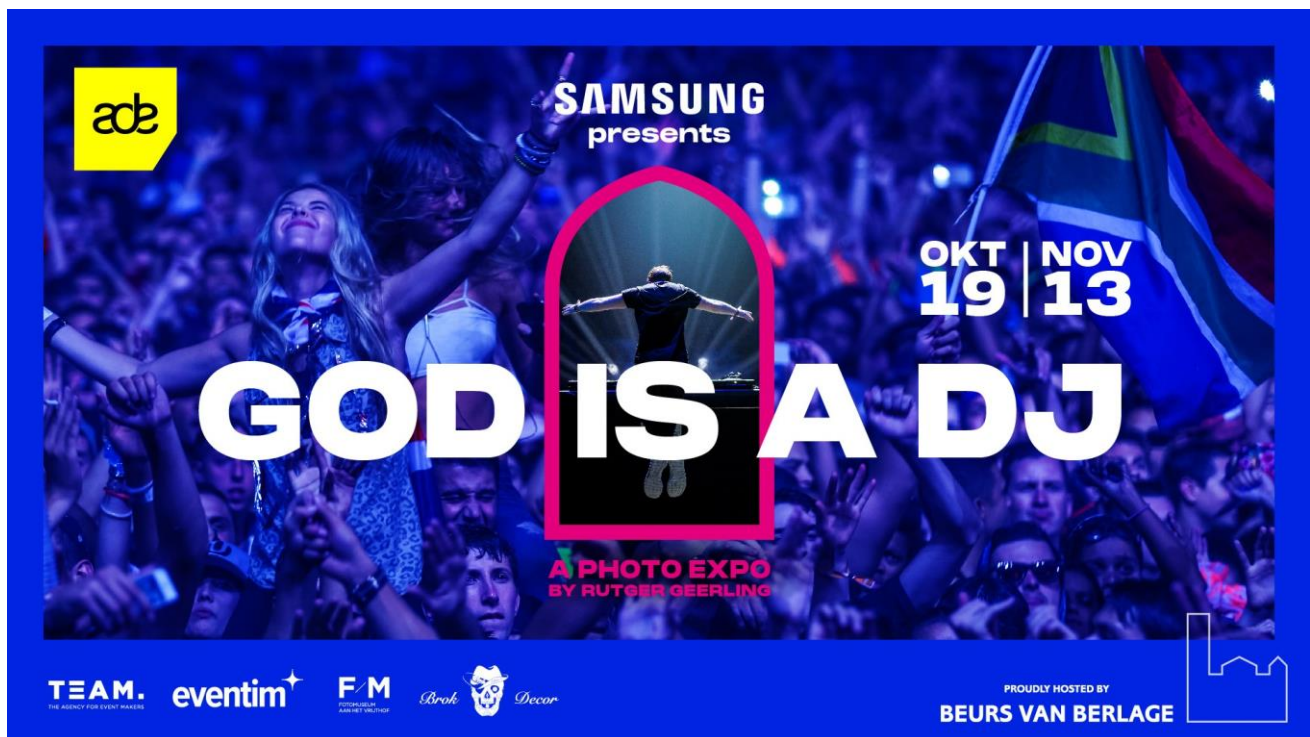

In zijn tekeningen brengt hij uiteenlopende geabstraheerde motieven samen tot geheel nieuwe werelden waarin lijnen, vormen en vlakken vooral ruimte scheppen. In de tentoonstelling *Zoltin Peeter – Betekend de Ruimte* wordt een ruime keuze uit zijn grote tekeningen getoond in samenhang met werken van bevriende kunstenaars en werken uit de collectie van Museum Belvédère.

Zoltin Peeter ontving in 2010 de Gerrit Benner-prijs voor beeldende kunst. De eerste voorbereidingen voor de tentoonstelling in Museum Belvédère werden nog bij leven met hem getroffen.

GOD IS A DJ

Tentoonstelling in de Beurs van Berlage te Amsterdam
van 9 oktober 2023 t/m 13 november 2023

Eerste digitale fototentoonstelling.

Woensdag 19 oktober vindt, op de eerste dag van Amsterdam Dance Event, de officiële opening van GOD IS A DJ plaats in de Beurs van Berlage in Amsterdam. GOD IS A DJ is wereldwijd de eerste digitale fototentoonstelling waar het werk van fotograaf Rutger Geerling is te zien.

De expositie wordt gepresenteerd door Samsung en is samengesteld door Fotomuseum aan het Vrijthof in Maastricht. De foto's zijn te zien op 80 digitale schermen van Samsung, terwijl de gehele expositie wordt gepresenteerd door TEAM Eventmakers in samenwerking met Eventim en Brok Décor.

Rutger Geerling is sinds het begin van de negentiger jaren een graag geziene fotograaf op de grootste festivals ter wereld. Bijna dertig jaar lang heeft hij shows, artiesten, publiek, vuurwerk, nummer 1 DJ's van de wereld en de ziel van de dancewereld op de gevoelige plaat vastgelegd. Een periode waarin hij de elektronische muziekindustrie zag uitgroeien tot een wereldwijd fenomeen.

Geerling werd “hoffotograaf” van bekende festivals als Sensation, Tomorrowland, Mysteryland en Ultra Music Festival. Daarnaast werkte hij samen met ’s werelds beste DJ’s, zoals Armin van Buuren, Hardwell, Dimitri Vegas & Like Mike, Fedde le Grand, W&W en vele anderen. In 2015 sleepte Geerling de prestigieuze Dutch Pop Media Award binnen, mede naar aanleiding van zijn boek *This is my church*, over 20 jaar dance-fotografie.

Geerling kijkt uit naar de expositie: “Het is een mooi overzicht van die afgelopen dertig jaar, waarbij ik vrijwel alle aspecten heb proberen vast te leggen. Van het leven ‘on the road’ tot productie, van stages tot de helden achter de draaitafels, van de toewijding van de fans tot de allergrootste shows. Het mooie daarbij is dat de muziek de verbindende factor is. Dat is iets wat wij nodig hebben. Nu meer dan ooit.”

FASHION FOR GOD !

Tentoonstelling in Museum Catharijneconvent te Utrecht
van 14 oktober 2023 t/m 21 januari 2024

Het schittert dit najaar tijdens *Fashion for God!* Maak je op voor een ongekennde ervaring vol weelderige modestoffen, oogverblindend borduurwerk en luxueuze high fashion uit de renaissance en de barok. Dwaal door balzalen vol rijkversierde mantels en overdadig gebloemde baljurken. Exclusief gemaakt én hergebruikt om te stralen op het altaar in de periode van de Nederlandse schuilkerken. Al eeuwenlang met zorg bewaard, en kwalitatief nog steeds

van de allerhoogste klasse. Dit belooft wat.

Ga mee terug naar het begin van de zeventiende eeuw. Een roerige periode, want na de komst van de Reformatie mochten katholieken in de Republiek niet meer in het openbaar samenkomen. Ze weken daarom uit naar schuilkerken. Achter gesloten deuren werd alles uit de kast getrokken om het geloof uit te dragen. De voorgangers droegen ‘fashion for God’.

Dat was dé manier om ten tijde van onderdrukking toch de eigen identiteit uit te stralen.

Ontdek het fascinerende verhaal dat schuilgaat achter deze unieke kunstwerken. Een verhaal waarin vrouwen de hoofdrol spelen, als makers en schenkers.

Wat doet een baljurk uit het Victoria & Albert Museum naast een koorkap gedragen in een schuilkerk ? Ontdek de bijzondere route van baljurk naar kerkgewaad in de achttiende-eeuwse barok. Een tijd waarin de Republiek een grote welvaart kende en de kasten van rijke vrome vrouwen volgingen met kleurrijke gebloemde Franse, Engelse en Chinese modestoffen. En wat te doen met zo'n gedragen baljurk ? Die schonken ze aan de kerk zodat er kerkgewaden van konden worden gemaakt. En zo kon het zomaar gebeuren dat de kostbare stoffen op het altaar belandden en de dienst werd voorgedragen in een roze koorkap.

De prachtige voorbeelden van de barokke japonnen zijn telkens te zien in combinatie met een koorkap gemaakt van vrijwel dezelfde stof. De tentoonstelling eindigt met een grande finale in een heuse hemelse balzaal, waar de allermooiste exemplaren gemaakt van dames-

jurken nog één keer furore maken en in volle glorie te bewonderen zijn. Een betoverende ervaring, zoals dat eeuwen geleden ook geweest moet zijn.

MAISON the FAUX tekent voor het ontwerp van Fashion for God. Deze studio is gespecialiseerd in performance art, mode- en kostuumontwerp en decor- en interieurontwerp en streeft ernaar werk te creëren dat de perfecte synergie vindt tussen vele creatieve kunsten.

VERHALEN VAN LICHT

Tentoonstelling in Museum Catharijneconvent te Utrecht (Sint-Catharinakathedraal)
van 14 oktober 2023 t/m 9 november 2023

In aanloop naar de Sint Maarten Parade sieren prachtige lichtsculpturen de Sint-Catharinakathedraal. Deze bakens van licht en saamhorigheid zijn in 2022 gemaakt in het kader van de Utrechtse Sint Maarten traditie. Ze zijn te bewonderen in de tentoonstelling *Verhalen van licht*.

In samenwerking met de Sint-Catharinakathedraal toont Museum Catharijneconvent, dit jaar voor de vijfde keer, de lichtsculpturen van de Sint Maarten Parade. De kunstwerken zijn geïnspireerd op de lampionnen waarmee kinderen op 11 november langs de deuren gaan. Kom langs om de bijzondere kunstwerken van dichtbij te bekijken, de makers te ontmoeten en je te verwonderen bij de verb(l)indende verhalen die de beelden vertellen !

TED NOTEN & CO. - OVER WAARDE

Tentoonstelling in Museum JAN te Amstelveen
van 4 oktober 2023 t/m 4 februari 2024

Ted Noten viert dit jaar zijn dertigjarig jubileum als sieraadontwerper/kunstenaar. Ter ere daarvan is in Museum JAN zijn werk te zien. Noten bevraagt de functie van het sieraad aan de hand van thema's als waarde, originaliteit en status. Deze thema's zijn eveneens terug te zien in zijn installaties en performances, maar ook bij opkomende en gevestigde collega-kunstenaars die te zien zijn in deze tentoonstelling.

museum
— **JAN**
04.10.23 —
04.02.2024
Amstelveen
www.museumjan.nl

KISS MY SOUL

Tentoonstelling in het Dordrechts Museum te Dordrecht
van 15 oktober 2023 t/m 3 maart 2024

Uitbundige en veelzijdige liefde anno nu in het Dordrechts Museum.

Onder de titel KISS MY SOUL - Hemelse & Aardse Liefde in de Hedendaagse Kunst werkt het Dordrechts Museum aan een tentoonstelling over de verbeelding van de liefde anno nu. Meer dan 75 werken van 30 kunstenaars geven een overzicht van de beeldende kunst in de 21ste eeuw, uitbundig en met een warm kloppend hart. Van lichaamslust tot moederliefde, van liefdesverdriet tot ouderliefde, van broederliefde tot liefdesrouw. De groepstentoonstelling opent op 15 oktober en biedt een mix van internationaal bekende kunstenaars zoals Marlene Dumas en Tracey Emin, naast aanstormend talent zoals Tanja Ritterbex en Charlott Weise.

Bron van inspiratie voor de tentoonstelling is het schilderij *De Hemelse en Aardse Liefde* (1850) van Ary Scheffer, een publieksfavoriet uit de collectie van het Dordrechts Museum. Het werk van Scheffer toont de liefde als tweegezicht, geestelijk versus lichamelijk.

KISS MY SOUL laat zien hoe de liefde in de 21ste eeuw wordt verbeeld met vele nuances tussen hemel en aarde: vrij van rolpatronen, in een regenboog van hartstochten. KISS MY SOUL maakt het veranderende en dynamische karakter van de liefde zichtbaar.

De tentoonstelling brengt diverse primeurs. Zo wordt voor het eerst in Nederland een museale selectie getoond van het werk van Kalliopi Lemos, bekend van haar monumentale sculptuur *De Vlecht* (2021) in het centrum van Rotterdam. KISS MY SOUL combineert sculpturen van Lemos met collages, tekeningen en schilderijen. Een reuzenketting slingert zich straks als vleesetende plant over de vloer: even verleidelijk als vervaarlijk.

Een andere primeur is een serie van drie werken van Marlene Dumas. Zij schildert het naja-gen van liefde en schoonheid, als een schaduwspel van maker, muze en model. De drie schilderijen hingen tijdens de laatste Biënnale van Venetië in het Palazzo Grassi en komen nu samen voor het eerst naar Nederland.

Daarnaast zijn er verschillende nieuwe aankopen van het Dordrechts Museum te zien zoals een schilderij van Tanja Ritterbex en tekeningen van Paul van der Eerden en Romy Muijers. Ook het monumentale *Huwelijksportret van Johan de Witt en Wendela Bicker* dat het museum recent van Natasja Kensmil verwierf, krijgt een centrale plaats.

Aan de hand van zes hoofdstukken over de liefde loopt de bezoeker straks door het hedendaagse liefdeslandschap. Onderweg omarmd door werk van Sadik Kwaish Alfraji, Gijs Assmann, Melanie Bonajo, Marlene Dumas, Paul van der Eerden & Romy Muijers, Tracey Emin, Hadassah Emmerich, Ferdi, Vera Gulikers, Andrea Eva Györi, Raquel van Haver, Natasja Kensmil, Bas Kusters, Juul Kraijer, Kalliopi Lemos, Kim van Norren, Navid Nuur, Femmy Otten, Kevin Osepa, Tanja Ritterbex, Maria Roosen, Charlotte Schleiffert, Koes Staassen, Lily van der Stokker, Koen Taselaar, Emma Talbot, Helen Verhoeven, Henk Visch, Charlott Weise, Ina van Zyl.

TILO BAUMGÄRTEL

Tentoonstelling in het Drents Museum te Assen
van 14 oktober 2023 t/m 3 maart 2024

Het Drents Museum presenteert de tentoonstelling *Tilo Baumgärtel – Das selbe Wasser*. Deze solotentoonstelling van de Duitse kunstenaar Baumgärtel (1972) legt de focus op een combinatie van schilderijen, tekeningen én videokunst. In *Das selbe Wasser* neemt het Drents Museum bezoekers mee in Baumgärtels sprookjeswereld. Kenmerkend voor het werk van Baumgärtel zijn de sprookjesachtige taferelen. Door afwachtende figuren en vervreemdende achtergronden in kleurrijke composities creëert de kunstenaar bijzondere werelden. Baumgärtel haalt zijn inspiratie uit dromen en willekeurige gedachten. Zo vervaardigt hij werken met een grimmige sfeer,

geschilderd in de stilte voor de storm.

Tilo Baumgärtel heeft gestudeerd aan de fameuze Hochschule für Grafik und Buchkunst in Leipzig. Aanvankelijk heeft hij vooral interesse voor fotografie en film, later stapt hij over naar de schilderkunst. Baumgärtel studeert in die tijd bij de schilder Arno Rink en deelt een studio-ruimte met Neo Rauch. De interesse voor film is bij Baumgärtel nooit weggegaan. Tot op de dag van vandaag maakt hij films. In de tentoonstelling *Das selbe Wasser* zie je als bezoeker dan ook een combinatie van beeldend werk en videokunst.

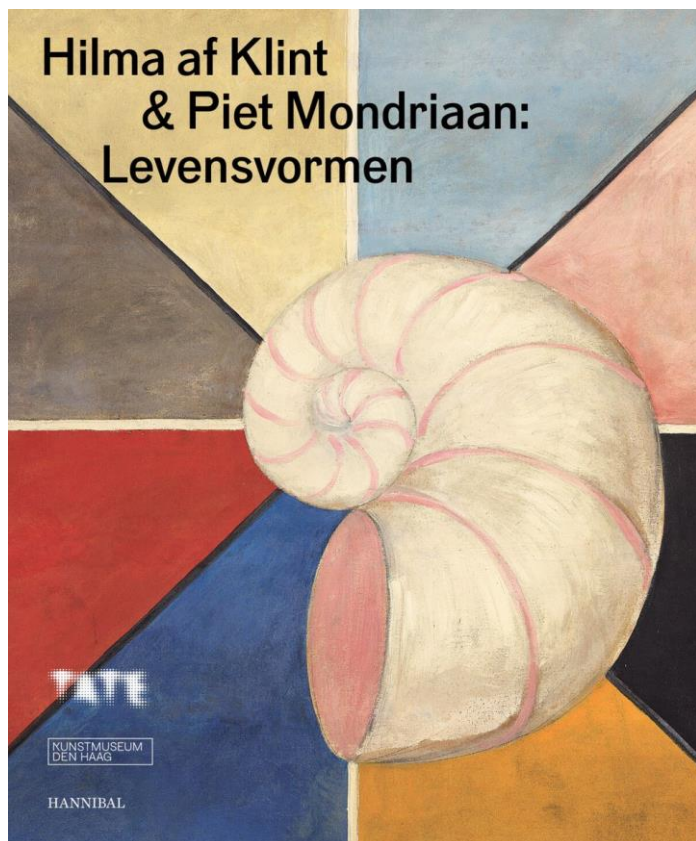
De tentoonstelling *Tilo Baumgärtel – Das selbe Wasser* maakt deel uit van een serie solotentoonstellingen van de Neue Leipziger Schule. Onder meer Rosa Loy, David Schnell, Matthias Weischer, Kristina Schuldt en Neo Rauch gingen Baumgärtel voor. Voor de collectie hedendaagse figuratieve kunst volgt het Drents Museum - naast Academie Minerva in Groningen - al jaren de Hochschule für Grafik und Buchkunst in Leipzig. Dat heeft onder meer geleid tot twee aankopen van het werk van Tilo Baumgärtel, *Senzo* (2005) en *Mafant* (2020). Beide werken zijn ook in de tentoonstelling *Das selbe Wasser* te zien.

De tentoonstelling wordt samengesteld door gastconservator Saša Bogojev. De Kroatische conservator woont en werkt al een aantal jaar in Nederland en heeft wereldwijd bijgedragen aan vele tentoonstellingen op het gebied van hedendaagse figuratieve schilderkunst.

HILMA AF KLINT & PIET MONDRIAAN: LEVENSVORMEN

Tentoonstelling in het Kunstmuseum te 's-Gravenhage
van 7 oktober 2023 t/m 25 februari 2024

'Diegenen die de gave hebben dieper te zien, kunnen voorbij de vorm kijken en zich concentreren op het wonderlijke aspect dat schuilgaat achter elke vorm, leven genaamd' Hilma af Klint

In 1987 waren de kunstwerken van de Zweedse Hilma af Klint (1862-1944) voor het eerst buiten Zweden in Europa te zien in Kunstmuseum Den Haag, in de tentoonstelling *The Spiritual in Art: Abstract Painting, 1890-1985* geïnitieerd door het Kunstmuseum en LACMA (Los Angeles County Museum of Art). Dat de destijds totaal onbekende Af Klint hier werd betiteld als een van de vijf abstracte pioniers – naast Mondriaan, Kandinsky, Malevitsj en Kupka – riep de nodige vragen op. Maar tijden zijn veranderd. Wereldwijd hebben zowel de kunstwereld als het publiek het kleurrijke, visionaire werk omarmd. In samenwerking met Tate Modern brengt Kunstmuseum Den Haag haar baanbrekende werk samen met dat van haar grensverleggende tijdgenoot:

Piet Mondriaan (1872-1944). De schilders hebben elkaar nooit ontmoet, maar hun eigenzinnige oeuvres weerspiegelen beide een tijdperk waarin de kijk op de werkelijkheid door wetenschappelijke ontdekkingen en nieuwe ideeën over spiritualiteit radicaal verandert. Kunstmuseum Den Haag is met ruim driehonderd kunstwerken de internationale thuishaven van Piet Mondriaan (1872-1944). Zijn weg naar abstractie is nergens anders zo duidelijk te volgen. Dit jaar wordt zijn bijzondere verhaal verweven met dat van zijn tijdgenote Hilma af Klint (1862-1944); sinds 20 april in Londen en vanaf 7 oktober in Den Haag.

Aan het begin van de twintigste eeuw wordt veel van wat de wetenschap lange tijd voor waar had aangenomen ondermijnd. Ontdekkingen als röntgen, het elektron, radiogolven en radioactiviteit volgen elkaar op. Het wordt duidelijk dat de realiteit ver voorbij het zichtbare gaat en dat het waarneembare er slechts een fractie van is. Tegen de achtergrond van dit veranderende wereldbeeld ontwikkelen Af Klint en Mondriaan hun krachtige oeuvres. Ze beginnen als landschapsschilder en ontwikkelen vrijwel gelijktijdig hun geheel eigen beeldtaal, weg van de natuurlijke verschijningsvormen.

Af Klint, die zelfs al iets eerder dan haar tijdgenoten abstracte elementen toelaat, ontwikkelt een symbolistisch geladen taal. Deze bestaat onder andere uit spiralen en geometrische vormen in pastelkleuren. Waar Af Klint in veel van haar series de abstracte werken laat voortvloeien uit figuratieve, komt Mondriaan tijdens zijn leven stap voor stap tot abstractie. Hij ontwikkelt uiteindelijk een universele beeldtaal gebaseerd op horizontalen en verticalen en primaire kleuren. Er blijken interessante parallellen, hoe verschillend hun beeldtaal ook zijn.

De tentoonstelling en de bijbehorende publicatie zijn gebaseerd op nieuw onderzoek. Zo is onderzocht hoe het begrip evolutie een centraal thema is in het werk van zowel Af Klint als Mondriaan, maar ook hoe hun unieke vormtalen werden geïnspireerd door nieuwe manieren van naar de natuur kijken. De schilderijen en tekeningen van bloemen van zowel af Klint als Mondriaan, die doorgaans los gezien worden van hun hoofdwerken, zijn in dit opzicht interessant. Mondriaan verbeeldde met name gecultiveerde soorten als chrysanten of amaryllissen, wat zijn interesse in 'modern nature' verradt. Af Klint concentreert zich op wilde planten en bloemen en maakt zelfs een overzichtstekening waarin ze deze combineert met diagrammen aan de hand waarvan ze de wilde natuurlijke wereld lijkt te systematiseren.

De tentoonstelling besteedt ook uitgebreid aandacht aan de interesse van beide kunstenaars in de theosofie en antroposofie en hoe deze nieuwe levensbeschouwelijke bewegingen de wetenschappelijke ontdekkingen uit de natuurkunde en biologie van die tijd probeerden te verenigen met een spiritueel leven.

De ontwikkeling die Af Klint en Mondriaan doormaken komt aan de hand van zes thema's aan bod: landschapsschilderkunst, evolutie, bloemen, bomen, het universele en de relatie tot de ruimte. Zie hoe Mondriaan zijn vorm vindt via bomen, pieren en oceanen. Ervaar de dynamiek en het ritme in zijn latere rasters. Voel het ritme van het leven in Af Klints 'evolutionary images', schilderijen in series, waarin ze bijvoorbeeld zwanen laat transformeren van kubussen tot cirkelcomposities.

Af Klint is naast kunstenaar ook medium. Veel werken zouden volgens haar in opdracht van hogere machten zijn gemaakt. Dat geldt ook voor haar meest bekende serie: *The Ten Largest* (1907), tien monumentale werken van ongeveer 3.20 meter hoog die ze in slechts veertig dagen schilderde en die de ontwikkeling van kindertijd tot ouderdom verbeelden. Ook in Den Haag kunnen bezoekers zich onderdompelen in de bijzondere sfeer die deze indrukwekkende serie vol levendige tekens, vormen en kleuren oproept. *The Ten Largest* maakten deel uit van Af Klints verzameling schilderijen die ze maakte voor een door haar ontworpen tempel. In haar testament had ze vastgelegd dat deze tenminste twintig jaar na haar dood niet in het openbaar getoond mochten worden. Net als Mondriaan was Af Klint een ware visionair. Ze maakten kunst voor de toekomst.

Na verschillende tentoonstellingen in het buitenland, is het hoog tijd om haar werk nu voor het eerst sinds 1986 weer te tonen in Kunstmuseum Den Haag. *Hilma af Klint en Piet Mondriaan: Levensvormen* laat het Nederlandse publiek niet alleen nader kennismaken met haar werk, de tentoonstelling biedt tevens een frisse blik op Mondriaan, die met zijn werk tot zijn dood hetzelfde nastreefde, namelijk 'de schoonheid van het leven visueel, tastbaar en ervaarbaar te maken'.

Hilma af Klint en Piet Mondriaan: Levensvormen is samengesteld door een team van curatoren van Kunstmuseum Den Haag en Tate Modern (Frances Morris, Nabila Abdel Nabi, Laura Stamps & Amrita Dhallu) en Briony Fer, professor Kunstgeschiedenis aan University College London.

ABSTRACT II, MUSEUMCOLLECTIE ROEF-MEELKER

Tentoonstelling in Museum Helmond (Kunsthall)

t/m 10 maart 2024

Abstract II is een vervolg op de tentoonstelling Abstract ! uit 2020 waarin een deel van de museumcollectie Roef Meelker werd getoond. De tentoonstelling Abstract II laat de gehele collectie zien, aangevuld met een aantal abstracte kunstwerken uit de collectie Modern/Hedendaags. Ook kunt u nieuw werk zien van bijvoorbeeld Ton Slits.

Vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw werkte de familie Roef-Meelker aan een kunstcollectie. Deze familie was gefascineerd door figuratieve abstractie en verzamelde werken van kunstenaars die gebruik maakten van felle kleuren en rake penseelstreken. Schilderijen van Cobra-kunstenaars als Karel Appel en Corneille vonden hun weg naar de collectie. Ook een enkel beeldhouwwerk, vaak in een wat meer sobere stijl, werd toegevoegd.

De collectie Roef-Meelker beslaat de jaren 1920 tot 1980, met als zwaartepunt het tijdvak 1945- 1965. Er zijn twee belangrijke stromingen te herkennen, namelijk École de Paris en Cobra. Beide worden verenigd in het gebruik van felle kleuren en het omzetten van de werkelijkheid naar abstractie en kennen hun hoogtepunt vlak na de Tweede Wereldoorlog. Naast deze stromingen nemen een aantal kunstenaars binnen deze collectie een solitaire plaats in, zoals de kubist Louis Marcoussis, de Franse surrealist André Masson, de Britse beeldhouwer Barbara Hepworth en de Nederlandse schilders Bram en Geer van de Velde. Wat de werken in de collectie verenigt is de hang naar abstractie en het typische gebruik van kleur, oftewel de smaak van de familie Roef-Meelker.

VAN GOGH AAN DE SEINE

Tentoonstelling in het Van Gogh Museum te Amsterdam
van 13 oktober 2023 t/m 14 januari 2024

Het jubileumjaar eindigt met een bijzondere tentoonstelling over kunst aan de Seine. Waarom schilderden de kunstenaars Van Gogh, Seurat, Signac, Bernard en Angrand aan deze rivier vlak buiten Parijs ?

In de 19de eeuw werden plaatsen vlak buiten Parijs beter bereikbaar via bruggen en treinen. Tegelijkertijd domineerden rokende schoorstenen van fabrieken steeds vaker de horizon. De tentoonstelling laat zien hoe kunstenaars deze veranderingen vastlegden.

Vijf ambitieuze kunstenaars, Van Gogh, Seurat, Signac, Bernard en Angrand, trokken naar de oevers van de Seine om te schilderen. Met hun ezel in het groen legden ze de veranderingen vast die de opkomende industrie met zich meebracht. Ze vonden er nieuwe, eigentijdse motieven en ontwikkelden hun kleurgebruik en schildertechnieken. Met name de plaats Asnières was bepalend voor de artistieke ontwikkeling van deze kunstenaars.

Asnières ligt vlak buiten Parijs aan de Seine. Tot ongeveer 1850 stond het bekend als een idyllische groene voorstad waar stedelingen hun vrije tijd doorbrachten. In de tweede helft van de 19de eeuw werd de omgeving van Asnières steeds meer gekenmerkt door opkomende industrie. Vanwege het veranderende landschap en de goede bereikbaarheid vanuit Parijs gingen kunstenaars naar Asnières om te schilderen.

In de tentoonstelling is te zien welke rol Asnières en de Seine hebben gespeeld in de artistieke ontwikkeling van Vincent van Gogh, Georges Seurat, Paul Signac, Émile Bernard en Charles Angrand.

UNRELIABLE BIOGRAPHERS

Tentoonstelling in het Vincent van GoghHuis te Zundert
t/m 26 december 2023

Het Vincent van GoghHuis in Zundert pakt in het najaar van 2023 uit met een expositie van de Londense kunstenaar Saskia Olde Wolbers. De tentoonstelling *Unreliable Biographers* wordt samengesteld rond haar videofilm 'Yes, These Eyes are the Windows', die ze maakte naar aanleiding van haar 'site specific' audio-installatie van het huis in Londen waar Van Gogh in 1873 woonde. Naast de film worden ook haar filmsets, metalen sculpturen en een wand met krantenknipsels over de historie van het huis getoond. De expositie loopt van 16 september tot en met Kerstmis 2023. Met dit project verstevigt het Van GoghHuis Zundert de band met het Londense Van Gogh House. Het moment is bewust gekozen. In september 2023 is het exact 150 jaar geleden dat Vincent in Londen kwam wonen. Dat wordt gevierd in het kader

van *Van Gogh 170* (t.g.v. zijn geboorte in Zundert) binnen het samenwerkingsverband Van Gogh Europe.

VINCENT WAS HERE

Tentoonstelling in het Van Gogh Village Museum te Nuenen
t/m eind oktober 2023

Op dinsdag 16 mei 2023 opende Hare Majesteit Koningin Máxima het vernieuwde en uitgebreide Van Gogh Village Museum in Nuenen tijdens de officiële opening.

In Nuenen eind 19e eeuw was het armoetroof. Het inspireerde Vincent tot het vastleggen van het harde bestaan van die tijd. Wevers, boeren, landarbeiders. De hutten. Het leven in Nuenen, van Vincent van Gogh, de familie Van Gogh, het landschap en zijn vrienden:

het komt uitgebreid aan bod in de vaste tentoonstelling in het museum. Ook de vele studies voorafgaand aan zijn eerste meesterwerk *De aardappeleters*, krijgen uiteraard veel aandacht. Het laat zijn toewijding en doorzettingsvermogen zien, en de betekenis van dit werk voor hem.

Vincent's Lichtlab nodigt uit tot spelen met kleur en licht, net zoals Vincent dat in zijn tijd ook deed in de vele studies van mensen en objecten, binnen en buiten. In de filmzaal kunt u genieten van de film *Becoming Vincent*, speciaal gemaakt voor onder meer het museum.

Vincent van Gogh verhuisde tijdens zijn leven regelmatig. Hij bleef nooit lang op één plek. De locaties waar hij woonde, waaronder Nuenen, Drenthe, Parijs, Arles en Saint-Rémy-de-Provence, zijn in beeld gebracht door Karin Borghouts en te zien in de eerste tijdelijke tentoonstelling, *Vincent was here*, in het museum.

Kom genieten van de wonderlijke plekken en thema's die Vincent had, en bekijk ze opnieuw door de lens van Karin Borghouts.

Er zijn speciale Van Gogh wandel- en fietsroutes uitgezet. Voor een wandeltocht zijn desgewenst gidsen beschikbaar.

CAN I BE ME. DE INDRUKWEKKENDE WERELD VAN JORAM KROL

Tentoonstelling in het Groninger Museum te Groningen
van 7 oktober 2023 t/m 3 maart 2024

Ontdek in de fotografietentoonstelling *Can I be me* van Joram Krol 116 rauwe portretten in een typerende zwart-witte stijl. De fotograaf maakt eerlijke portretten van Groningers, waarin hij hen zichzelf laat zijn, maar waarin je ook de kunstenaar zelf ontdekt.

Joram Krol staat bekend om zijn intense portretten met een krachtige eigen beeldtaal. De fotograaf is autodidact en ongeveer negen jaar geleden kreeg hij voor het eerst een camera in

handen.

Krol werkt in totale vrijheid. De foto's ontstaan niet vanuit een vooropgezet plan, maar bij het maken probeert hij zich te verplaatsen in de leefwereld van de mensen die voor zijn ca-

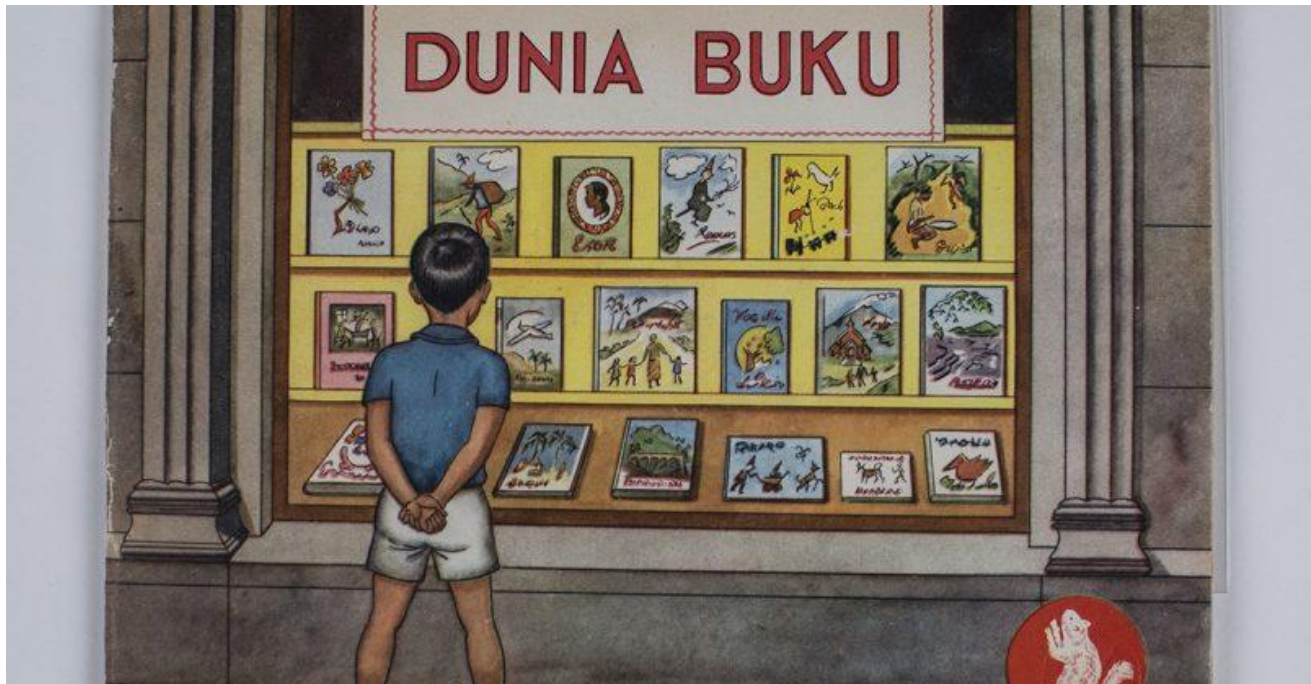

mera staan.

Hij maakt geen foto's op verzoek en beslist zelf wat hij doet, ook als hij in opdracht werkt. Bovendien is er altijd iets van hemzelf in de beelden te herkennen.

GORDEL VAN PAPIER. OVER DE KOMST VAN HET GEDRUKTE BOEK IN INDO- NESIË

Tentoonstelling in Huis van het Boek (Museum Meermanno) te 's-Gravenhage
t/m 25 februari 2024

Huis van het Boek organiseert de tentoonstelling 'Gordel van papier' over de opkomst van het gedrukte boek in Indonesië. Het gaat over de periode 1816-1957, de tijd waarin Nederland het eilandenrijk onder de naam 'Nederlands-Indië' gekoloniseerd had tot aan het moment dat alle Nederlandse bedrijven daar genationaliseerd werden. De tentoonstelling opent met een impressie van de rijke schrift- en leescultuur van de Indonesiërs met lontar-geschriften en rijk geïllustreerde pustaha's van boombast. Te midden daarvan deed de drukpers zijn intrede en ontstond vanaf 1816 een cultuur van gedrukte boeken, tijdschriften en andersoortig drukwerk. De bezoeker krijgt een intrigerende inkijk in de ontwikkelingen binnen de (post)koloniale samenleving. We zien letterproeven van sierlijke Javaanse letters, koloniale schoolboeken en uitgeversreclamemateriaal en ook drukwerk dat aangeeft hoe scherp er gediscrimineerd werd en hoe het verlangen naar een vrij Indonesië allang voor de Indonesische revolutie in drukwerk gevangen werd. Van dat laatste getuigt onder meer het iconische, zeldzame tweetalige geschrift uit 1913 Als ik eens Nederlander was... van Soewardi Soerjaningrat en revolutionaire kranten, zoals De Expres.

Anders dan verwacht, en bedoeld, ging de drukpers in de 19e eeuw zijn eigen weg. Het drukwerk nam in oplages enorm toe en verspreidde zich steeds meer. Het bereikte uiteenlopende doelgroepen en lokale schrijftalenten namen de pen op. Uiteindelijk droeg dit alles bij aan de onafhankelijkheid van Indonesië. De boeken en pamfletten in de tentoonstelling - van de Landsdrukkerij en Balai Poestaka (Kantoor voor de Volkslectuur), van de zendingsorganisaties en steeds vaker ook van particuliere Indonesische, Chinese en Nederlandse uitgeve-

rijen - laten verschillende, soms conflicterende, belangen zien. Vanaf 1920 duiken steeds meer Indonesische uitgeverijen op in het boekenvak en rond 1950 vormen zij een meerderheid.

Tegenover het handschrift bracht de drukletter de voordelen van massaproductie en verspreiding met zich mee: plotseling konden teksten een veel groter publiek bereiken. Daarnaast maakte lithografie het ook mogelijk om handschriften te vermenigvuldigen, terwijl zij het traditionele voorkomen van een manuscript behielden. Nederlandse commerciële lettergieterijen, zoals Enschedé en Tetterode, ontwikkelden loden letters voor diverse Indonesische talen en schriftsoorten, waaronder het Javaans, Madoerees en Soendanees, om zo de Indonesische bevolking met drukwerk te kunnen bereiken. Voorbeelden hiervan met bijbehorende letterproeven zijn te zien in de tentoonstelling.

De aanhoudende aanwezigheid van Nederlandse uitgeverijen, drukkerijen en boekwinkels in Indonesië kwam na de Tweede Wereldoorlog in een ander daglicht te staan. Drukwerk zou zowel tijdens als na de Indonesische Revolutie een belangrijke rol spelen in Indonesië. Boeken uit deze periode bieden een overzicht van de gebeurtenissen. Belangrijker nog is te zien dat de makers van het drukwerk in de tijd zelf diepgaande veranderingen in de maatschappij hebben aangejaagd.

Huis van het boek werkt voor deze tentoonstelling met een adviesraad bestaande uit o.a.: Angelina Enny, Agus Suwungyo, Farabi Fakhri, Sebastiaan Broere, Tom Hoogervorst en Remco Raben. De tentoonstelling is gebaseerd op het boek *Met een drukpers de oceaan over* van Lisa Kuitert en het lopende onderzoek van Eline Kortekaas. Samen zijn zij de gastcuratoren van deze tentoonstelling, die tot stand komt in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam, de KB nationale bibliotheek en de Universitaire Bibliotheken Leiden.

De tentoonstelling vloeit voort uit het NWO-onderzoek *Decolonizing knowledge. Postcoloniality and the making of modern Indonesia's knowledge culture, 1945-1970*. Een van de projecten hieruit betreft de uitgeverijen. Eline Kortekaas heeft zich de afgelopen jaren verdiept in de boekcultuur in Indonesië 1945-1965, waarbij zij in het bijzonder onderzoek heeft gedaan naar de Nederlandse uitgeverij W. Van Hoeve. Zij hoopt dit onderzoek nog dit jaar af te ronden.

DE ONBEKENDE ESCHER

Tentoonstelling in Huis van het Boek (Museum Meermanno) te 's-Gravenhage van 1 oktober 2023 t/m 7 januari 2024

Huis van het boek toont een onbekende kant van de wereldberoemde kunstenaar M.C. Escher. In het Escher-jaar 2023 laat het museum een overzicht zien van werk dat Escher in opdracht maakte. Een deel van dit werk, waaronder originele tekeningen, was nog niet eerder voor het grote publiek te zien. Het omvat boekillustraties, nieuwjaarskaarten, uitnodigingen, programmaboekjes, ex librisen, postzegels en bankbiljetten, afkomstig uit de collectie van het museum, particulieren en publieke instellingen.

Huis van het Boek toont een onbekende kant van de wereldberoemde kunstenaar M.C. Escher. In het Escher-jaar 2023 laat het museum een overzicht zien van werk dat Escher in opdracht maakte. Een deel van dit werk, waaronder originele tekeningen, was nog niet eerder voor het grote publiek te zien. Het omvat boekillustraties, nieuwjaarskaarten, uitnodigingen, programmaboekjes, ex librisen, postzegels en bankbiljetten, afkomstig uit de collectie van het museum, particulieren en publieke instellingen.

Een van de topstukken uit de collectie van Huis van het Boek is de publiekslieveling *Regelmatige vlakverdeling*, de uitgave die Escher in 1958 voor Stichting De Roos maakte. Hiervan bezit het museum naast tekeningen en correspondentie, de complete set van zes door Escher gesneden houtblokken. Dit iconische boek en de houtblokken staan centraal in de tentoonstelling.

Baron van Westreenen was een typische 19de -eeuwse verzamelaar die grote belangstelling had voor de geschiedenis van de oude culturen. Hij verzamelde incunabelen, handschriften en boeken, maar ook voorwerpen uit onder andere de Griekse, Romeinse en Egyptische

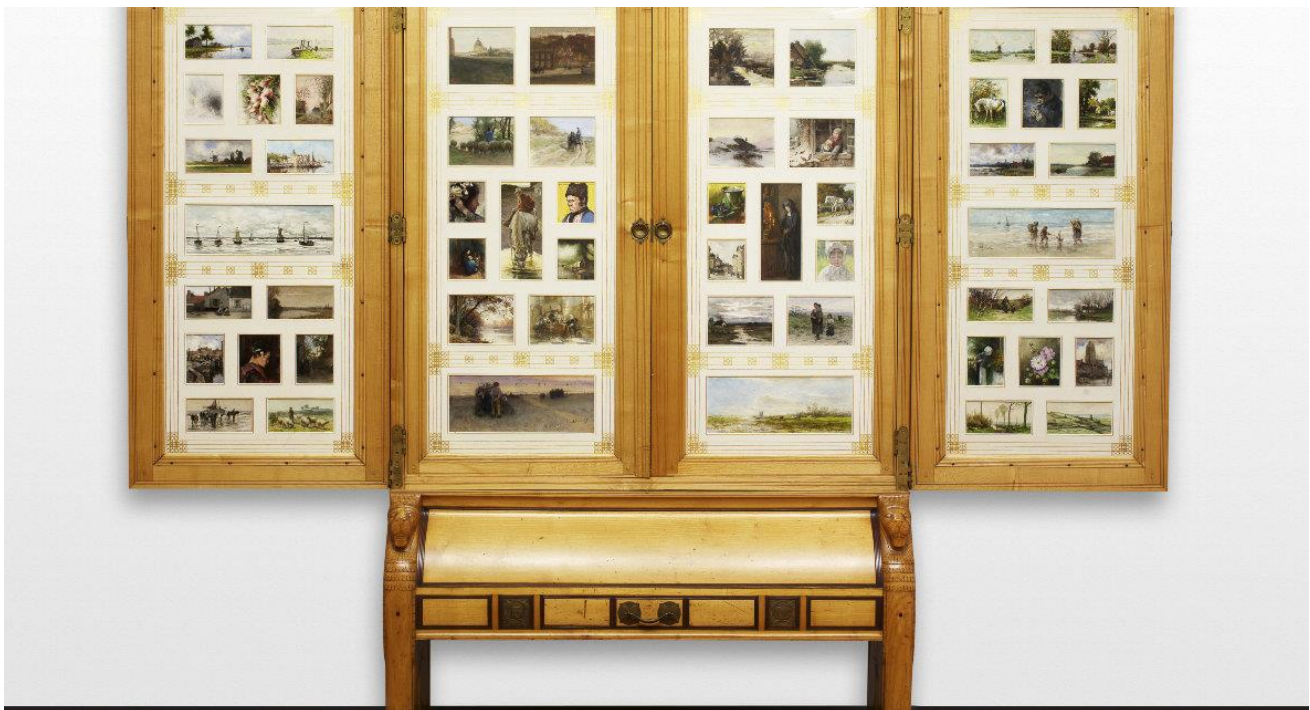
oudheid. Hij wist daarbij bijzondere stukken te bemachtigen. Bovendien zijn er onder meer familieportretten en souvenirs van zijn reizen in het museum te vinden.

Vanaf het midden van de jaren '50 van de vorige eeuw heeft het museum naast de collectie van de baron een grote moderne collectie opgebouwd. Leidend hierbij is niet de inhoud, maar de vormgeving van het boek. Naast de eindproducten verzamelt het museum objecten en archieven die de vormgeving documenteren, zoals ontwerpen, proefdrukken, drukvormen en correspondentie. Daarnaast beheert het museum een omvangrijke collectie ex libris en gelegenheidsgrafiek.

In dat kader verwierf het museum uit verschillende bronnen belangrijke archivalia van Maurits Escher. De houtblokken, clichés en correspondentie rond *Regelmatische vlakverdeling* zijn afkomstig uit het archief van de uitgever, de bibliotheek Stichting De Roos. Dit dossier kon worden aangevuld met verdere correspondentie, tekeningen en schetsen uit het archief van de vormgever van het boek, Aldert Witte. Daarnaast beheert Huis van het Boek de gehele collectie en handbibliotheek van Eugène Strens. Deze verzamelaar en grafiekkenner gaf de M.C. Escher opdracht vier nieuwjaarswensen te maken. Op de tentoonstelling worden naast correspondentie en andere archivalia, de originele tekeningen getoond die Escher hiervoor maakte. Strens had naast veel origineel, ook veel secundair materiaal van en rond Escher. Huis van het Boek beheert zijn gehele collectie en handbibliotheek en is daardoor een van de Haagse instellingen met werk van Escher in de kerncollectie.

KONINKLIJKE KUNST - WILHELMINA EN DE HAAGSE SCHOOL

Tentoonstelling in Museum Gouda te Gouda
van 7 oktober 2023 t/m 5 mei 2024

We schrijven 1901... De jonge koningin Wilhelmina staat op het punt in het huwelijk te treden met Hendrik van Mecklenburg-Schwerin. De Haagse kunstenaarsvereniging Pulchri Studio schenkt het aanstaande bruidspaar een kast met een kostbare inhoud.... Achter de

kastdeuren bevinden zich maar liefst 116 aquarellen, tekeningen en reliëfs van Haagse School-kunstenaars, waaronder 15 werken van vrouwen. Een aantal van de kunstenaars werd later wereldberoemd, anderen raakten helaas in de vergetelheid. Koningin Wilhelmina had een bijzondere relatie met Pulchri Studio, waardoor veel Haagse School-schilderijen tegenwoordig nog steeds in handen zijn van de Koninklijke Verzamelingen en Paleis Het Loo. Omdat veel ervan hangen in niet-toegankelijke vertrekken in diverse paleizen, is het een tot op heden onbekende verzameling. Als een tijdschapsule ligt de huwelijkschat van Wilhelmina en Hendrik verborgen achter gesloten (kast)deuren..... Museum Gouda brengt daar nu samen met de Koninklijke Verzamelingen en Paleis Het Loo verandering in met de tentoonstelling *Koninklijke Kunst – Wilhelmina en de Haagse School*. Hierin wordt licht geworpen op de relatie tussen ons koningshuis en de kunstwereld, de koninklijke geschenk-cultuur en op de Haagse kunstscene anno 1901

CUNY JANSSEN - THE BINDING FACTOR

Tentoonstelling in Museum Kranenburgh te Bergen (NH)

van 1 oktober 2023 t/m 10 maart 2024

In haar intieme portretten maakt fotografe Cuny Janssen verschillende vormen van verbinding zichtbaar.

Sinds 2000 reist Cuny Janssen (NL, 1975) over de hele wereld om kinderen en hun omringende landschap te fotograferen. In haar foto's registreert ze plaatsen of regio's en de mensen die er wonen.

In *The Binding Factor* laat ze haar nieuwste werk zien: portretten van kinderen met hun volwassen relaties - foto's die ze de afgelopen jaren in haar eigen leefomgeving maakte - en een aantal landschappen.

Janssens nieuwste portretten tonen haar belangstelling voor familiestructuren en hoe die er vandaag de dag uitzien. In moderne families en gezinnen – samengesteld, interraciaal, met verschillende gods-

diensten, regenbooggezinnen - blijven traditionele rollen en functies bestaan. Er zijn nog steeds vaders, moeders, broers en zussen, grootouders en vrienden, ook in samengestelde en *extended* families. Co-existentie, fluïditeit en acceptatie van de ander staan vandaag meer centraal. In haar portretten maakt Cuny Janssen deze verschillende vormen van verbinding zichtbaar. In het bijzonder gaat haar aandacht uit naar de waardigheid van de mens als individu, met een karakter en eigen ideeën.

DIANA SCHERER - FARMING

Tentoonstelling in Museum Kranenburgh te Bergen (NH)
van 1 oktober 2023 t/m 10 maart 2024

In hoeverre kan de mens natuurlijke processen beïnvloeden? En wat betekent dat voor de rol of positie van de mens in zijn natuurlijke leefomgeving? In haar werk zoekt Diana Scherer de grenzen op tussen plantencultuur en -natuur.

Kunstenaar Diana Scherer (DE, 1971) maakt botanische installaties, objecten, textiel en fotografie en is een pionier in biotechnologische kunst.

Scherer wordt gedreven door bewondering voor en nieuwsgierigheid naar wat neurobiologen het 'brein van planten' noemen. Ze bestudeert planten en wortelstelsels om hun natuurlijke groeiprocessen te kunnen sturen. In haar atelier creëert zij kunstmatige biotopen om haar werk te laten groeien met behulp van aarde, zaden, licht en ondergrondse sjablonen in zowel natuurlijke als door de mens gemaakte patronen. Scherer leidt de wortels, zodat ze volgens haar patronen groeien. Zo ontstaan intrigerende organische weefsels die niet alleen de door de mens bedwongen natuur

zichtbaar maken, maar ook de grenzen aan die bedwingbaarheid: de natuur eist, waar mogelijk, uiteindelijk zijn eigen chaos op.

Met haar presentatie *Farming Textiles* in Museum Kranenburgh toont Diana Scherer haar kunst voor het eerst in een grote, museale solopresentatie met hierin veel nieuw werk. De door haar gecreëerde wortelstelsels presenteert ze als textiel, of als levende sculpturen die je het groeiproces van de wortels laten volgen.

Met haar werk onderzoekt Scherer de relatie tussen de mens en de natuurlijke omgeving, zichtbaar gemaakt door de grenzen tussen (planten)cultuur en (planten)natuur. Daarmee stelt het vragen over wat natuurlijk is, en wat niet. In hoeverre kan de mens natuurlijke processen beïnvloeden? En wat betekent dat voor de rol of positie van de mens in zijn natuurlijke leefomgeving? Het zijn actuele vragen in een tijd waarin het klimaat en de atmosfeer van de aarde onomkeerbaar veranderen als gevolg van menselijke activiteiten.

Scherers werk handelt over de spanning tussen de menselijke drang om de natuur te willen beheersen en de onbeheersbare kracht van de natuur zelf. Scherer brengt deze op een poëtische en betekenisvolle wijze tot verbeelding en is tegelijkertijd innoverend in materiaalgebruik. Haar werk is uniek, actueel en urgent.

MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN AT RIJKSMUSEUM

Tentoonstelling in het Rijksmuseum te Amsterdam

t/m 14 januari 2024

Van Yayoi Kusama tot Pablo Picasso: een selectie van de bijzondere werken uit de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen vindt u dit najaar in het Rijksmuseum. Het lichtkunstwerk *Breathe, Walk, Die* van Ugo Rondinone zal vanaf het museumplein voor iedereen te zien zijn.

De verrassende tentoonstelling is ingericht omdat Museum Boijmans Van

Beuningen gesloten is vanwege een grote verbouwing. Om te zorgen dat de collectie nu als nog in Nederland te zien is, toont het Rijksmuseum een selectie van 90 werken. Van kunstenaars zoals Bosch, Rubens, Bruegel, Rembrandt en Van Gogh, maar ook Monet, Mondriaan, Munch en Dalí.

De tentoonstelling is thematisch opgebouwd, waardoor heel uiteenlopende kunstwerken, uit alle tijden, te zien zijn. De toren van Babel van Pieter Breugel, *La petite danseuse de quatorze ans* van Edgar Degas en Yayoi Kusama's *Infinity Mirror Room* bijvoorbeeld. Friso Lamertse, conservator bij het Rijksmuseum: "De tentoonstelling biedt een reis door het menselijk bestaan met kunst vanaf de middeleeuwen tot nu. Alles wat de mens in zijn leven meemaakt, zoals geboren worden, de jeugd, volwassen worden, seksualiteit, ouderdom en overlijden, is universeel, maar werd door de eeuwen heen steeds anders ervaren."

ONDER/GOED. ONDERKLEDING IN HET RIJKSMUSEUM

Tentoonstelling in het Rijksmuseum te Amsterdam

t/m 16 juni 2024

Van de linnen onderbroek van Hendrik Casimir uit de 17de eeuw tot een jarretel uit het begin 20ste eeuw. De presentatie *Onder/Goed* in de Special Collections laat de ontwikkeling van ondergoed zien van 1640 tot 1940.

Waar in de 17de eeuw onderkleding functioneel was, speelt mode vanaf de negentiende eeuw een steeds grotere rol. Met korsetten, onderrokken, hoepelrokken, chemises (hemden) en directoires (broekjes).

Een van de meest bijzondere objecten in de presentatie is de onderbroek van Hendrik Casimir, graaf van Nassau-Dietz, stadhouder van Friesland uit ca. 1630-40.

Onderbroeken waren zeldzaam in de 17de eeuw en uitsluitend voorbehouden aan de allerrijksten. De onderbroek van Hendrik Casimir is een van de weinige bewaard gebleven onderbroeken uit de eerste helft van de 17de eeuw in Europa. Dat de onderbroek er nog is, komt omdat zijn familie zijn kleding bewaard heeft als eerbetoon aan zijn dood op het slagveld.

Ondergoed, zoals korsetten, hoepelrokken, foundation garments, bh's en shapewear, speelt een belangrijke rol bij het voldoen aan het heersende schoonheidsideaal. Eeuwenlang zorgt het korset voor het gewenste silhouet. In de 17de eeuw versmalde het de taille, duwde de borsten omhoog en hield de rug kaarsrecht. In de 18de eeuw kwam de nadruk te liggen op de heupen, die met hoepelrokken werden verbreed en in de 19de eeuw op de billen.

In de loop der eeuwen krijgt het ondergoed meer versiering. Vanaf het derde kwart van de 19de eeuw krijgt ondergoed een verleidelijker functie door het gebruik van kant, zijde en bijzondere kleurcombinaties, zoals een onderjurk van roze crêpe de chine afgezet met een brede strook appliqué-kant en een bijpassend broekje, die in de presentatie te zien is.

PERFECT DAY. MOUNIR RAJI FOTOGRAFEERT TOERISME

Tentoonstelling in het Rijksmuseum te Amsterdam

t/m 14 januari 2024

Nadat de wereldwijde coronapandemie de toerismesector een harde slag toebracht, lijkt het toerisme zich in de zomer van 2022 te hebben hersteld. Hoe ziet de toerist eruit die met hernieuwd élan op zoek gaat naar 'unieke ervaringen': making memories? Mounir Raji (1982) fotograaf, beeldmaker en onderzoeker staat bekend om zijn beelden die geworteld zijn in warmte en realisme.

Het Rijksmuseum vraagt sinds 1975 een Nederlandse fotograaf een actueel maatschappelijk onderwerp te onderzoeken en vast te leggen. Vanaf 1997 gebeurt dat onder de naam Document Nederland. Bij elkaar vormen deze foto's een indrukwekkende beeldge-

schiedenis van Nederland van de late 20ste eeuw tot nu.

LA GRANDE BLEUE. SCHILDERS VAN DE MÉDITERRANÉE

Tentoonstelling in het Singer Museum te Laren (NH)

t/m 7 januari 2024

Vanaf omstreeks 1870 oefent de Middellandse Zeekust een grote aantrekkingskracht uit op kunstenaars. Aan de Zuid-Franse kust wanen zij zich in een aards paradijs. Daar slaan ze in relatieve afzondering en onder invloed van het intense licht, de scherpe contouren en de felle kleuren aan de Méditerranée ook in artistiek opzicht nieuwe wegen in. Met moderne schildertechnieken, een feller kleurgebruik en een uitgesproken vormtaal tot gevolg. De tentoonstelling focust op Nederlandse kunstenaars en plaatst hen in de context van hun Franse, Italiaanse, Spaanse en Belgische tijdgenoten en inspiratoren.

Vanaf 1850 verandert de ruige Middellandse Zeekust met pittoreske, arme vissersdorpjes geleidelijk in een reeks mondaine kùr- en vermaaksoorden waar de happy few de winterkou ontvluchten. De in 1887 door een populaire schrijver bedachte term 'côte d'azur' roept vanaf dat moment de exclusieve betovering van deze streek op die gepaard gaat met de opkomst van het massatoerisme.

In de tentoonstelling komt ook werk aan bod van Nederlandse kunstenaars die gewerkt hebben aan de Italiaanse bloemenrivièra en op de eilanden Capri, Mallorca, Corsica en Sicilië. Hoewel deze kunstenaars hun blik ook landinwaarts richten, blijft de betoverende azuurblauwe waterspiegel van La Grande Bleue altijd vlakbij.

Met werk van onder anderen Gustave Courbet, Johan Barthold Jongkind, Adolphe Monticelli, Théo Van Rysselberghe, Raoul Dufy, Louis Valtat, Pierre Bonnard, Joaquim Mir i Trinxet, William Degouve de Nuncques, Kees van Dongen, Leo Gestel, Isaac Israëls, Otto van Rees, Wim Schuhmacher, Jan Sluijters, Charley Toorop, Hendrik Jan Wolter, Wim Oepts, Geer van Velde en Yves Klein.

TONIA. MODEL EN ACTIVISTE

Tentoonstelling in het Singer Museum te Laren (NH)
van 17 oktober 2023 t/m 17 maart 2024

Voor het eerst zet Singer Laren niet een kunstenaar of een groep kunstenaars centraal, maar een model: Tonia Stieltjes (1881-1932). Model van Jan Sluijters, hartsvriendin van Mondriaan, maar bovenal een bekende vakbondsleidster. Ze groeit rond 1900 in korte tijd uit naar een geliefd woordvoester van de grootste groep werkende vrouwen in Nederland: de dienstboden.

In de tentoonstelling, samengesteld door kunsthistoricus Esther Schreuder, zal, naast kunstwerken en documentair materiaal, een belangrijk deel van Tonia's leven worden verbeeld door twee hedendaagse kunstenaars: Iris Kensmil en Brian Elstak.

NAN GOLDIN. THIS WILL NOT END WELL

Tentoonstelling in het Stedelijk Museum te Amsterdam
van 7 oktober 2023 t/m 28 januari 2024

Nan Goldin (1953) is bekend als fotograaf – haar verkenningen van de menselijke ervaring door de lens van de fotocamera zijn legendarisch. This Will Not End Well is de eerste tentoonstelling die een uitgebreid inzicht geeft in het werk van Nan Goldin als filmmaker. Het retrospectief zal in de grote kelderzaal van het Stedelijk getoond worden in zes paviljoens, ontworpen door Hala Wardé - de architect waar Goldin vaak mee werkt. Zij ontwierp elk paviljoen in nauwe samenspraak met Nan Goldin en met steeds het specifieke werk als uitgangspunt.

Nan Goldin (1953, Washington D.C., Verenigde Staten) is zeer bekend als fotograaf. De manier waarop zij de menselijke ervaring vastlegt, is legendarisch en heeft latere generaties verregaand beïnvloed. Haar werk, *The Ballad of Sexual Dependency*, documenteert het leven in Provincetown, New York, Berlijn en Londen vanaf de jaren zeventig en tachtig tot op de dag van vandaag. Goldin fotografeerde de wereld van haar 'bohemian' vrienden met een rauwe tederheid. Haar foto's zijn snapshots van intimiteit en verbinding, van het alledaagse tot wilde feesten, en van de strijd tussen afhankelijkheid en autonomie. De tentoonstelling bestaat uit de series *The Ballad of Sexual Dependency* (1981–2022).

Nan Goldin's magnum opus; *The Other Side* (1992–2021), een historisch portret en een hommage aan haar trans-vrienden die ze tussen 1972 en 2010 fotografeerde; *Sisters, Saints and Sibyls* (2004–2022), een getuigenis van familietraumas na een zelfdoding; *Fire Leap* (2010–2022), een inkijkje in de wereld van kinderen; *Sirens* (2019–2020), over de extase van drugsgebruik; en *Memory Lost* (2019–2021), over de claustrofobische reis die het afkicken van drugs met zich meebrengt.

Goldin's werk is een krachtig tijdsdocument. Haar generatie werd gekarakteriseerd door een vrijheid van leven vóór de aidsepidemie, en een alternatieve wereld buiten de normatieve samenleving. Rond 1980 begon Goldin met het presenteren van haar werk in diavoorstellingen in New Yorkse clubs en podia, in underground bioscopen en tijdens filmfestivals in Europa, en in Moderna Museet in Stockholm en het Stedelijk Museum Amsterdam. Ze werkte haar diavoorstellingen elke keer bij, hermonteerde ze en gebruikte meerdere projectoren, tegen de achtergrond van een eclectische soundtrack. Deze steeds veranderende diavoorstellingen vormen de basis van haar artistieke praktijk. In de afgelopen veertig jaar produceerde zij verschillende diavoorstellingen — van portretten van haar vrienden tot verhalen over traumatische familiegebeurtenissen. Continu voegt ze nieuwe elementen aan haar werken toe, waaronder bewegend beeld, muzikale composities en archiefmateriaal.

Ondanks de onheilspellende titel van de tentoonstelling, *This Will Not End Well*, is die ook vol met warmte en ironische humor. De titel is een bevestiging van Goldin's karakteristieke en onwankelbare joie de vivre.

Nan Goldin heeft, middels verschillende benaderingen, altijd maatschappelijke kwesties aangesproken: waaronder gender, geestelijke gezondheid en aids. Zo brengt ze in *Memory Lost* de schaduwkant van drugsverslaving in beeld. In 2017 richtte Goldin de actiegroep P.A.I.N. (Prescription Addiction Intervention Now) op, die zich specifiek richtte op de familie Sackler. De groep houdt deze medicijnenproducerende miljardairsfamilie verantwoordelijk voor de verslaving aan sterke pijnstillers van honderd duizenden mensen in de V.S., een situatie die epidemische vormen heeft aangenomen, en voor de talloze overdossissen heeft veroorzaakt. De Sacklers zijn belangrijke donateurs van een groot aantal vooraanstaande internationale musea. Veel van deze instellingen hebben vanwege de druk van P.A.I.N. de banden met de familie verbroken en alle sporen van de naam Sackler uit hun gebouwen verwijderd.

Het Stedelijk ontvangt *This Will Not End Well* van organisator Moderna Museet in Stockholm als onderdeel van een internationale tour, met onder meer de Neue Nationalgalerie in Berlijn (oktober 2024–maart 2025); Pirelli HangarBicocca in Milan (oktober 2025 - februari 2026); en Grand Palais, Parijs (maart - september 2026).

Will Not End Well is de eerste tentoonstelling die een uitgebreid inzicht geeft in het werk van Nan Goldin als filmmaker. Het retrospectief zal in de grote kelderzaal van het Stedelijk getoond worden in zes paviljoens, ontworpen door Hala Wardé - de architect waar Goldin vaak mee werkt. Zij ontwierp elk paviljoen in nauwe samenspraak met Nan Goldin en met steeds het specifieke werk als uitgangspunt.

HET JAAR 1000. NEDERLAND IN HET MIDDEN VAN DE MIDDELEEUWEN

Tentoonstelling in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden

van 13 oktober 2023 t/m 17 maart 2024

Grote tentoonstelling met internationale topstukken

Deze grote familietentoonstelling neemt u mee op een kleurrijke tijdreis door het midden van de Middeleeuwen: de periode 900-1100. *Het jaar 1000* brengt u dicht bij de mensen van deze tijd en hun ideeën over de wereld. De expositie voert langs hun dorpen, bezoekt de keizerlijke residentie in Nijmegen, en klopt aan bij de kathedraal van Utrecht en de schatkamers van Maastricht. Ook neemt u een kijkje in Byzantium en het Rome van duizend jaar geleden.

In de tentoonstelling ziet u meer dan vierhonderd objecten uit heel Nederland, en ook ver daarbuiten. Daaronder bevinden zich vrijwel alle belangrijke archeologische voorwerpen uit de periode 900-1100 die in ons land zijn gevonden. Topstukken zijn een Vikingdrinkhoorn uit de Onze Lieve Vrouwe-basiliek in Maastricht en het beroemde Evangeliarium van Egmond uit de Koninklijke Bibliotheek. Maar ook zwaarden, scheepshout, gouden sieraden (waaronder de recente schatvondst van Hoogwoud), muntschatten, het borstkruis van Sint-Servaas, de oudste schaakstukken van Nederland en een houten ladder uit een waterput zijn van de partij.

Het midden van de Middeleeuwen, de periode 900-1100, lijkt een zwart gat in de geschiedenis, eeuwen waarin niets gebeurde. Maar voor wat nu Nederland is, vormt het juist een tijd van grote veranderingen in klimaat, landschap, bebouwing, taal en samenleving. Tussen 900 en 1100 ontstaat een 'Nederland' dat nu nog herkenbaar is, met dijken om ontgonnen land, een burcht na elke rivierbocht en kerktorens aan de horizon.

Nederland wordt geregeerd door bisschoppen en behoort tot het Heilige Roomse Rijk. Het zijn ook de eeuwen waarin op grote schaal oosterse en westerse kennis worden uitgewisseld: muziekschrift, het cijfer 0 en het schaakspel zijn nieuwkomers in de lage landen. Aan het einde van het millennium werd het einde van de wereld verwacht. De mensen zagen voortekens in zonsverduisteringen, overstromingen en komeetverschijningen. Maar uiteindelijk gebeurde er niets. *Het jaar 1000* vertelt de verhalen van deze middeleeuwers, over hun dagelijks leven en hun verwachtingen van de millenniumwisseling.

Bij de tentoonstelling verschijnt het boek *Het Jaar 1000* (€24,95), geschreven door RMO-conservator dr. Annemarieke Willemsen.

Jong en oud kan samen door de tentoonstelling speuren met een *Blacklight tour* (vanaf 4 jaar) of aan de slag met een *Jaar 1000-ontdekkingsreis* (vanaf 8 jaar). Er komt er een podcastserie (gratis) en een RMO Magazine (€ 3,50). Op het programma staan lezingen en evenementen, waaronder een middeleeuws schaaktoernooi. Voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs wordt een interactieve rondleiding aangeboden.

Naast de eigen Leidse collectie zijn er talrijke bruiklenen uit binnen- en buitenland: belangrijke objecten uit internationale verzamelingen, zoals het Castello Sforzesco (Milaan), het National Museum Finland (Helsinki) en het Landesmuseum Kassel. Daarnaast zijn bruiklenen uit meer dan veertig Nederlandse musea, erfgoedinstellingen en particuliere verzamelingen, waaronder De Nederlandsche Bank (Amsterdam), Museum Catharijneconvent (Utrecht), het Fries Museum (Leeuwarden), Rijksmuseum (Amsterdam) en KB, de nationale bibliotheek (Den Haag).

TIJDTABEL MET VERMELDING VAN INFO IN UITGELICHT 153 oktober 2023**Einddatum****UITGELICHT ! No 140 september 2022**

Impressionisme & Modernisme Singer Museum Laren (NH) 31 dec. 2023

UITGELICHT ! No 142 november 2022

Van de ramp gered ! Erfgoedcentrum in Rozet Arnhem 01 okt. 2023

Nymphenburg Groninger Museum Groningen 15 okt. 2023

UITGELICHT ! No 145 februari 2023

Handle with care Prinsessehof Leeuwarden 29 okt. 2023

S. Jessurun de Mesquita Paleis Lange Voorhout Den Haag 01 okt. 2023

Tussen kunst en kopie Bonnefantenmuseum Maastricht 25 febr. 2024

UITGELICHT ! No 146 maart 2023

Van de ramp gered Tentoonstelling in Rozet te Arnhem 01 okt. 2023

A room of one's own Bonnefantenmuseum Maastricht 07 jan. 2024

Piet Killaars 100 jaar Bonnefantenmuseum Maastricht 07 jan. 2024

De Arbeider Hildo Krop Museum Steenwijk 2023-2024

UITGELICHT ! No 147 april 2023

De Mix Nederland/BNADEM Museum Gouda Gouda 07 jan. 2024

De passie van Pieck Anton Pieck Museum Hattem 07 jan. 2024

Het atelier met Jenny Bakker Anton Pieck Museum Hattem 07 jan. 2024

Henry Moore Mus. Beelden aan Zee Scheveningen 22 okt. 2023

UITGELICHT ! No 148 mei 2023

Felipe Pantone Kunsthall Rotterdam 01 okt. 2023

Menyala Drents Museum Assen 01 okt. 2023

UITGELICHT ! No 149 juni 2023

William Singer Singer Museum Laren (NH) 29 okt. 2023

De Mix Nederland/BNADEM Museum Gouda Gouda 07 jan. 2024

Textile now Ned. Textielmuseum Tilburg 01 okt. 2023

Tussen grenzen Museum Arnhem Arnhem 22 okt. 2023

Koloniaal verleden Kunsthall Rotterdam 29 okt. 2023

Bezielde schoonheid Ned. Tegelmuseum Otterlo 29 okt. 2023

CODA Paper Art 2023 CODA Museum Apeldoorn 12 nov. 2023

Grenzeloos en vrij COBRA Museum Amstelveen 08 okt. 2023

De andere Picasso COBRA Museum Amstelveen 08 okt. 2023

Krona als hoofdzaak Amelander Musea op Ameland 22 okt. 2023

Museum Krona Uden 22 okt. 2023

A.D. Copier Nationaal Glasmuseum Leerdam 29 okt. 2023

Hulde aan Hudig: das Glas Nationaal Glasmuseum Leerdam 29 okt. 2023

Hortus Conclusus Edams Museum Edam 10 mrt 2024

100 jaar Veere in grafiek Museum Veere 06 nov. 2023

jaar Lego	Museum van de 20ste eeuw Hoorn 2	9 okt. 2023
Koetsen & Kastelen Borg en	Nat. Rijtuigmuseum Leek	** apr. 2024
Alex Katz	Museum Voorlinden Wassenaar	01 okt. 2023

UITGELICHT ! No 150 juli 2023

Lara Bongard J	oods Museum Amsterdam	01 okt. 2023
Rudolf Schönberg	Museum Veere	06 nov. 2023
Kabakov Kabinet V	an Abbe Museum Eindhoven	23 mrt 2024
De Vorst van Oss	Museum Jan Cunen Oss	04 febr.2023
A room with a view	Dordrechts Museum Dordrecht	14 jan. 2024
The Rolling Stones	Groninger Museum Groningen	21 jan. 2024
Kunst & Zoo	Museum Flehite Amersfoort	19 nov. 2023
Moser	Kunstmuseum Den Haag	19 okt. 2023
Verdwaald in Delft	Kunstmuseum Den Haag	19 okt. 2023
La Bohème	Katwijk's Museum Katwijk (ZH)	15 okt. 2023
Louis Couperus	Louis Couperus Museum Den Haag	31 dec. 2023
Op de kaart	Nationaal Archief Den Haag	22 okt. 2023
Insect !	Museum Gouda	22 okt. 2023
Design !	Design Museum Den Bosch	01 apr. 2024
Touching Worlds	Design Museum Den Bosch	31 dec. 2023
Keely Haftner	Prinsessehof Leeuwarden	29 okt. 2023
Gijs Dragt	Noord-Veluws Museum Nunspeet	08 okt. 2023
Geknipt voor het leven	Veenkoloniaal Museum Veendam	05 nov. 2023
Hanze Heiligen	Ikonenmuseum Kampen	29 dec. 2023
De zonnekoning en Oranje	Limburgs Museum Venlo	07 jan. 2023

UITGELICHT ! No 151 augustus 2023

I'm a bird now	Museum Henriëtte Polak Zutphen	08 okt. 2023
De hertog en de Hanze	Stedelijk Museum Zutphen	31 dec. 2023
Mondriaan: de familie	Villa Mondriaan Winterswijk	29 okt. 2023
Schilders van het Friese land	Fries Landbouwmus. Leeuwarden	31 okt. 2023
De smaak van Helmantel	Museum De Weem Westeremden	28 okt. 2023
Beelden van het licht	Ikonenmuseum Kampen	30 mrt 2024
Alex Katz	Museum Voorlinden Wassenaar	01 okt. 2023
Parels van de voorzitter	Museum Veluwezoom Doorwerth	01 okt. 2023
Louis Favre	Ned. Steendrukmus. Valkenswaard	29 okt. 2023
Natasja Bennink	Het Depot Wageningen	28 jan. 2024
Laren aan Zee S	inger Museum Laren (NH)	15 okt. 2023
Marielin Simons	Singer Museum Laren (NH)	07 mrt 2024
Ekstasis	Stedelijk Museum Schiedam	14 jan. 2024
Carte Blanche	Stedelijk Museum Schiedam	14 jan. 2024
	Boksschool De Jong Schiedam	14 jan. 2024
Bloemenkracht !	Museum De Wieger Deurne	19 nov. 2023
Wouter Dam	Kunstmuseum Den Haag	29 okt. 2023
Do we care ?	Kasteel Het Nijenhuis Heino	08 okt. 2023
De IJssel	Voerman Stadsmuseum Hattem	31 okt. 2023

Vrouwen vd Buitenplaats   Museum De Buitenplaats Eelde 2   9 okt. 2023

UITGELICHT ! No 152 september 2023

Jan Worst	Museum More Gorssel	29 okt. 2023
Kunst tussen de ruïnes	Depot Boijmans van Beuningen Rotterdam	14 jan. 2024
Pauline Curnier Jardin	Centraal Museum Utrecht	21 april 2024
Glas uit de oude horn	Museum Jan Amstelveen	15 okt. 2023
Evelyn Taocheng Wang	Dordrechts Museum Dordrecht	31 mrt 2024
Africa Supernova	Kunsthall KAdE Amersfoort	07 jan. 2024
Blik op Haarlem	Frans Hals Museum Haarlem	07 jan. 2024
Royals & Rebels	Kunstmuseum 's-Gravenhage	07 jan. 2024
Eerst komt de liefde	Kröller-Müller Museum Otterlo	25 febr. 2024
Marilyn Sonneveld	Kunsthall Rotterdam	05 nov. 2023
Al Weiwei	Kunsthall Rotterdam	03 mrt 2024
Doesjenel prijs 2023	Museum De Lakenhal Leiden	07 jan. 2024
De hardnekkigheid vd hoop	Museum De Lakenhal Leiden	07 jan. 2024
Roofkunst - 10 verhalen	Museum Mauritshuis Den	07 jan. 2024
De Goudse pijp	Museum Gouda	31 okt. 2023
Brueghel	Noordbrabants Mus. Den Bosch	07 jan. 2024
Ontworpen liefde	Design Museum den Bosch	18 febr. 2024
Thomas Schütte	De Pont Museum Tilburg	28 jan. 2024
Stan Douglas	De Pont Museum Tilburg	28 jan. 2024
Yayoi Kusama	Stedelijk Museum Schiedam	25 febr. 2024
Wybrand Hendriks	Teylers Museum Haarlem	14 jan. 2024

UITGELICHT ! No 153 oktober 2023

Oog in oog	Allard Pierson Mus. Amsterdam	06 okt. 2023 t/m 25 febr. 2024
Dwarsverbanden V	an Abbe Museum Eindhoven	01 juli 2025
Frank van den Broeck	Mus. Beelden aan Zee Scheveningen	22 okt. 2023
Geer Steyn	Mus. Beelden aan Zee Scheveningen	permanent
Relaties & Contrasten II	Museum Belvédère Heerenveen	07 okt. 2023 t/m 31 jan. 2024
Zoltin Peeter	Museum Belvédère Heerenveen	07 okt. 2023 t/m 31 jan. 2024
God is a DJ	Beurs van Berlage Amsterdam	09 okt. 2023 t/m 13 nov. 2023
Fashion for God !	Mus. Catharijneconvent Utrecht	14 okt. 2023 t/m 21 jan. 2024
Verhalen van licht	Mus. Catharijneconvent Utrecht	14 okt. 2023 t/m 09 nov. 2023
Ted Noten & Co	Museum JAN Amstelveen	04 okt. 2023 t/m 04 febr. 2024
Kiss my soul	Dordrechts Museum Dordrecht	15 okt. 2023 t/m 03 mrt 2024
Tilo Baumgärtel	Drents Museum Assen	14 okt. 2023 t/m 03 mrt 2024
Hilma af Klint & Mondriaan	Kunstmuseum 's-Gravenhage	07 okt. 2023 t/m 25 febr. 2024
Abstract II	Museum Helmond	10 mrt 2024
Van Gogh aan de Seine	Van Gogh Museum Amsterdam	13 okt. 2023 t/m 14 jan. 2024
Unreliable biographers V	incent van Gogh Huis Zundert	26 dec. 2023
Vincent was here	Van Gogh Village Museum Nuenen	eind okt. 2023
Can I be me / Joram Krol	Groninger Museum Groningen	07 okt. 2023 t/m 03 mrt 2024
Gordel van papier	Huis van het boek 's-Gravenhage	25 febr. 2024
De onbekende Escher	Huis van het Boek 's-Gravenhage	07 jan. 2024

Koninklijke Kunst	Museum Gouda Gouda	07 okt. 2023 t/m 05 mei 2024
Cuny Janssen	Mus. Kranenburgh Bergen (NH)	01 okt. 2023 t/m 10 mrt 2024
Diana Scherer - Farming	Mus. Kranenburgh Bergen (NH)	)01 okt. 2023 t/m 10 mrt 2024
Boijmans op bezoek	Rijksmuseum Amsterdam	14 jan. 2024
Onder/goed	Rijksmuseum Amsterdam	16 juni 2024
Perfect day	Rijksmuseum Amsterdam	14 jan. 2024
La grande bleue	Singer Museum Laren (NH)	07 jan. 2024
Tonia, model en activiste	Singer Museum Laren (NH)	17 okt. 2023 t/m 17 mrt 2024
Nan Goldin	Stedelijk Museum Amsterdam	07 okt. 2023 t/m 28 jan. 2024
Het jaar 1000	Rijksmus. van Oudheden Leiden	13 okt. 2023 t/m 17 mrt 2024